

УДК 377.1

Т.Д. Якимович, О.В. Макогін, Львів, Україна / T. Yakymovych, O. Makogin, Lviv, Ukraine
e-mail: tanlviv@yandex.ua**ФОРМИ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ**

Анотація. У статті розглянуто форми та методи оцінювання результатів виробничої практики. Під час розробки критеріїв оцінювання виробничої практики запропоновано застосовувати метод кваліметрії, який полягає у встановленні множини якостей (екстенсивні властивості) та виявленні ступеня прояву кожної якості (інтенсивні властивості). На основі множини цих компонентів встановлено екстенсивні властивості результатів виробничої практики: рівень теоретичної готовності до виконання завдань практики, якість виконання індивідуальних завдань за програмою практики, рівень відповідності звітної документації вимогам програми, рівень професійної сформованості студента. Кожна вимога позначається номіналами якості, що утворює систему інтенсивних властивостей. Інтенсивні показники результатів виробничої практики задаються у формах: відношення мір (відношення частини до цілого; співвідношення частин, пропорція); за допомогою ординальних чисел (кваліфікація робітника за розрядами I - II- III - IV); за допомогою порівняння якісних прикметників; за допомогою спеціальних найменувань (за типовим алгоритмом, за самостійно складеним алгоритмом). Для розроблення критеріїв оцінювання результатів виконання індивідуального завдання запропоновано використати структуру професійної діяльності: освоєння предмета діяльності, засобів, трудового та технологічного процесів.

Ключові слова: виробнича практика, професійна діяльність, програма практики, індивідуальне завдання, результати навчання, критерії оцінювання, метод кваліметрії.

Forms and methods of the internship evaluation

Annotation. In the article the forms and methods of internship evaluation are considered. When developing the criteria for internship evaluation it is proposed to apply the method of quality control, which is to establish a set of qualities (extensive quality) and to identify the degree of every quality (intensive quality). On the ground of the set of components the extensive quality of the internship results is installed: the level of theoretical readiness for the assessment fulfillment, the quality of individual tasks due to the program of the internship, the correspondence level of the internship summary report to the requirements of the program, the level of the students professional formation. Each requirement shows the quality denominations, forming the system of intensive quality. Intensive indices of the internship results are given in the forms of: the ratio measures (the ratio of parts to a whole, the ratio of parts, proportion); using the ordinary numbers (worker's qualification due to the grade level I - II-III - IV); by comparing the quality of adjectives; using special items (by typical algorithm, by an independently compiled algorithm). To develop the criteria for the evaluating the individual assessment results the structure of professional activity is proposed: the subject mastering, facilities, labour and technological processes.

Key words: practical training, professional activity, internship program, individual tasks, learning outcomes, assessment criteria, method of quality control.

Постановка проблеми. Практика є невід'ємною складовою частиною освітньо-професійної програми підготовки фахівців, основним завданням якої є якість практичної підготовки випускника за освітньо-кваліфікаційним рівнем. Вона передбачає поєднання теоретичних знань, практичних умінь і навичок їх застосування у професійній діяльності. Під час практики студентів закладаються основи досвіду професійної діяльності, практичних умінь і навичок, професійних якостей особистості фахівця. Від ступеня успішності на цьому етапі залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Проходження практики студентами вищих навчальних закладів та учнями (слухачами) професійно-технічних навчальних закладів здійснюється відповідно до законодавства і передбачено статтею 51 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII та статтею 29 Закону України «Про професійно-технічну освіту» від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР. На виконання цих законів розроблено: для ВНЗ — Положення про проведення практики студентів вищих навчальних

закладів України, затверджене наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93, а для ПТНЗ — Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 1999 року № 992. Ці нормативні документи, власне, встановлюють порядок та особливості проходження практики студентами ВНЗ та учнями ПТНЗ. Нові соціально-економічні умови та прийняття нових законів у галузі освіти ставлять проблему використання прогресивного досвіду та пошуку сучасних підходів до оцінювання результатів практики.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемні аспекти виробничої практики з урахуванням специфіки виробництва за різними спеціальностями відображені в працях С. Батишева, Т. Попової, В. Савченко, В. Скакуна, В. Радкевич, С. Шапоринського), система контролю виробничої практики (Ю. Белов, М. Горяїнов, М. Колесник, О. Соколов, Н. Хмілярчук); оцінювання навчальних досягнень (П. Гальперін, В. Краєвський, Н. Кузьміна,

В.Циба), організації виробничої практики (І. Васильєв, Т. Дев'ятьярова, М. Пальчук, В. Панкратова, Л. Сушенцева, Л. Тархан, О. Щербак та ін.).

Практика як складна і цілісна система охоплює такі компоненти: мета, потреба, мотив, предмет, засоби досягнення мети і результат діяльності. Під час практики у студентів закладаються основи досвіду професійної діяльності, практичні вміння і навички, професійні якості. Від ступеня успішності на цьому етапі залежить професійне становлення майбутнього фахівця [5].

Виробнича практика виконує функції: адаптаційну, навчальну, закріплювальну, освітньо-розвивальну, виховну, мотиваційно-стимулюючу, діагностичну [4]. Фахова практика студентів покликана сформувати у майбутніх фахівців професійне мислення, уміння і навички розв'язувати практичні завдання, забезпечити оволодіння формами і методами майбутньої професійної діяльності; сприяти усвідомленню своїх особистісних якостей і рівня підготовленості до самостійної роботи, ознайомити їх зі специфікою діяльності [1]. Так як однією з основних функцій практики є діагностична, то важливим є розробка оцінювання результатів різних видів практики.

Мета статті: визначити компоненти, на основі яких здійснюється вибір форм та методів оцінювання результатів виробничої практики.

Виклад основного матеріалу. За змістом і метою практика студентів для кожної спеціальності і спеціалізації та освітньо-кваліфікаційних рівнів може бути: навчальною; технологічною; професійною. Зміст практики визначається цілями і завданнями щодо конкретного виду практики. Практика має органічно продовжувати вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Метою навчальної практики є закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, формування в студента професійного вміння приймати самостійні рішення в певних виробничих умовах, оволодіння студентами сучасними методами, формами організації, знаряддями праці в галузі їх майбутньої спеціальності. Завданням навчальної практики є ознайомлення студентів із специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін, робітничих професій, передбачених навчальним планом відповідної спеціальності.

Метою технологічної практики є ознайомлення студентів-практикантів безпосередньо на підприємствах, організаціях, установах, з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва, відпрацювання вмінь і навичок із робітничої професії та спеціальності, закріплення знань, отриманих при вивченні певного циклу теоретичних дисциплін та придбання первинного практичного досвіду.

Професійна практика є завершальним етапом навчання і проводиться з метою узагальнення та вдосконалення знань, практичних умінь і навичок на базі конкретного суб'єкта господарювання, оволодіння професійним досвідом та готовності майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності, збору матеріалів для дипломної або кваліфікаційної роботи.

По-перше, мета виробничої практики студентів повинна формулюватися так, щоб було зрозуміло, для чого вона проводиться. По-друге, мета – це ідеальний образ результату діяльності. Тому мета виробничої практики студентів повинна виражатися в термінах кінцевих результатів. По-третє, з урахуванням квалітативної підходів у навчанні мета виробничої практики повинна бути діагностувальною [3]. Отже, найбільш доцільним є формулювання мети виробничої практики через однозначно пізнані і діагностувальні параметри навчальної діяльності.

Для формулювання мети виробничої практики використовуємо образ професійної діяльності, який має таку структуру: предмет, суб'єкт, засоби діяльності, трудовий та технологічний процеси. Пропонуємо таке визначення мети виробничої практики: освоїти предмет діяльності та виробничий процес, оволодіти сучасними технологіями та засобами виробництва, формами організації праці; розвинути професійне мислення; конкретизувати професійні знання задля прийняття самостійних рішень, сформувати уміння й навички конкретної роботи в реальних виробничих умовах; виховати потребу систематично поновлювати свої знання і творчо їх застосовувати в практичній діяльності. Таким чином, під час оцінювання результатів практики за цільовим компонентом використовується метод моделювання професійної діяльності.

Окрім цільового компонента важливими є врахування організаційних аспектів контролю практики. У дослідженні Т. Попової [2] висвітлено заходи, що поліпшували якість контролю під час виробничої практики, а саме: розробка та застосування керівниками навчальних закладів графіків контролю практики, фіксування результатів контролю та аналізу занять у спеціальних журналах, надання звітів про підсумки проведення виробничої практики, в яких відображені позитивні й негативні сторони її організації, обговорення результатів перевірок на навчально-методичних нарадах тощо.

Ключовим моментом практики є вибір бази практики. Головним принципом організації фахової практики студентів є можливість вибору об'єкту практики у відповідності з інтересами, нахилами і здібностями студентів. Упродовж всієї практики студенти ведуть щоденник, у якому занотують результати практики. Щоденник ведеться у довільній формі. Звіт про практику студент складається відповідно з графіком проходження практики і

додатковими вказівками керівників практики. Кожен студент отримує індивідуальні завдання, які повинен вчасно та якісно виконати і оформити відповідно до вимог. Після завершення практики проводиться підсумкова конференція. Таким чином під час оцінювання результатів практики за організаційним компонентом використовується метод планування навчально-методичного забезпечення.

Важливим у процесі оцінювання практики є особистісний аспект контролю. Оцінювання практики за організаційним компонентом визначається рівнем міжособистісної взаємодії студентів та керівників практики. Діяльність студента на виробничій практиці скеровується інструкціями і завданнями викладача-керівника практики; безпосереднє керівництво практикантом на підприємстві здійснюється фахівцем, що є керівником практики від підприємства [4].

Керівник практики від навчального закладу: контролює готовність баз практики та проводить при необхідності до прибуття студентів-практикантів підготовчі заходи; здійснює загальне керівництво; забезпечує отримання практикантами необхідних документів (скерування, програми, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації щодо оформлення звітної документації), перелік яких встановлює навчальний заклад; ознайомлює студентів з метою, завданнями практики та правилами ведення документації; контролює виконання індивідуального плану практикантів; проводить індивідуальні та групові консультації; контролює хід практики; оцінює роботу студентів на практиці; організовує та бере участь у настановчій та підсумковій конференціях з питань практики.

Обов'язки керівників, призначених базами практик, зазначені в окремих розділах договорів на проведення практики. Основними обов'язками керівника від бази практики є такі: організовувати зустріч практикантів із керівництвом, ознайомлювати студентів-практикантів з базою практики, забезпечувати нормальні умови праці, ознайомлювати студентів-практикантів із правилами техніки безпеки та протипожежної безпеки на робочому місці, допомагати укласти індивідуальний план та контролювати його виконання, проводити індивідуальні та групові консультації, контролювати хід практики, оцінювати роботу студентів на практиці, їхню готовність до професійної діяльності. Керівник практики від бази практики забезпечує студентам-практикантам можливість користуватись науково-технічною бібліотекою, лабораторіями, майстернями підприємства, нормативною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики; ознайомлює і контролює дотримання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку; створює необхідні умови для засвоєння практикантами нової техніки, передової технології,

сучасних методів організації праці тощо. Оцінювання відображається у формі характеристики на студента-практиканта.

У процесі оцінювання професійної практики за особистісним компонентом важливою є взаємооцінка та самооцінка студентів. При взаємооцінці увага повинна акцентуватися на: розвитку творчих здібностей студента; самостійності студента; умінні студентами приймати рішення; спроможності працювати в колективі. Самооцінка результатів практики в основному проводиться з таких позицій: навчився планувати свою діяльність, дізнався про нові технології, знайти свій стиль роботи, переконався в правильності вибору своєї майбутньої професії, визначитися стосовно спеціалізації тощо.

Найбільш важливими є змістовий аспект контролю. У процесі оцінювання практики за змістовим компонентом визначається: рівень теоретичної готовності до виконання завдань практики, рівень професійної сформованості студента, процес професійної діяльності, якість виконання індивідуальних завдань за програмою практики, рівень відповідності звітної документації вимогам програми.

Під час оцінювання рівня теоретичної готовності до виконання завдань практики ефективною є форма настановчої конференції, у якій беруть участь студенти-практиканти та їх керівники від факультету та бази практики. На ній відповідальний за проведення практики від факультету знайомить студентів та керівників з наказом ректора, вимогами щодо проходження практики, обов'язками студентів-практикантів та керівників. Після настановчої конференції студенти отримують скерування на практику.

Рівень професійної сформованості особистості студента оцінюється безпосередньо у процесі практики. Оскільки освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівців передбачені вимоги до їх професійно-особистісних якостей, визначено стандарти рівня професійної спрямованості особистості, серед яких: відповідність вимогам професійної етики і культури поведінки у процесі діяльності за фахом (етика й культура поведінкових проявів, дотримання вимог службового дрескоду тощо); дотримання правил виробничої та навчальної дисципліни (прояви недисциплінованості, запізнення та відсутність на організаційних заходах, спізнення і пропуски, порушення вимог службової дисципліни у процесі виробничої практики, порушення організаційних вимог до студента-практиканта тощо). Оцінювання рівня професійної сформованості надається у формі характеристики практиканта.

Оцінювання процесу професійної діяльності передбачає перевірку стану виконання виробничих функцій та дотримання студентами режиму роботи установи. Формою представлення результатів є щоденник практики, в якому занотуються зміст

практичних завдань, умови та хід їх виконання. Поточні записи у щоденнику студент робить конспективно, відображаючи суттєві аспекти завдань.

Якість виконання індивідуальних завдань за програмою практики оцінюються безпосередньо в процесі проходження студентом практики і подається у формі звіту. Загальна оцінка за виконання комплексних індивідуальних завдань формується на основі накопичувального підходу – як сума балів за всі види завдань. У разі неякісного виконання завдань керівник практики має право дати студенту додаткові завдання.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми практики та індивідуального завдання. Форма звітності студента за практику – це подання письмового звіту, підписаного й оціненого безпосередньо керівником від бази практики. Письмовий звіт разом з іншими документами, встановленими навчальним закладом (щоденник, характеристика тощо), подається керівнику практики від навчального закладу. Програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Оформлюється звіт за загальними вимогами, які встановлені стандартом для оформлення текстових документів.

Представлена студентом-практикантом звітна документація оцінюється одноразово. Після перевірки керівником звітної документації проводиться захист практики у рамках звітної конференції. Оцінювання проводиться комісією, до складу якої входять керівники практики від навчального закладу і від бази практики, викладачі професійних дисциплін. Оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписом голови комісії.

Важливим аспектом є розробка критеріїв оцінювання результатів практики, які мають два боки – якісний та кількісний. Якість – це сукупність властивостей, які характеризують певний об'єкт. Кількість визначає розміри, величину якості. Якість традиційно розкривається через опис ознак, а кількість ототожнюється з мірою, числом. Для оцінювання результатів практики необхідно вибрати показники його якості. Умовним відображенням оцінювання є відмітка, яку, звичайно, висвітлюють у балах. До конструювання таких показників доцільно використовувати метод кваліметрії.

Кваліметрія – теорія вимірювання властивостей, які визначаються через якості. За цією теорією, об'єктивну характеристику певної речі чи явища можна представити у формі множини видів якостей (екстенсивна властивість) та у формі вияву ступеня інтенсивності якості (інтенсивна властивість) [Циба].

При розробці системи критеріїв оцінювання результатів виробничої практики на першому етапі визначається множина показників якості професійно-

практичної підготовки. Для встановлення екстенсивних властивостей доцільно скористатися структурою образу професійної діяльності. Наприклад:

– трудовий процес: рівень володіння прийомами та технологічними операціями, що необхідні для виконання даної роботи; рівень самостійності практиканта у процесі організації роботи та виконання навчально-виробничого або контрольного завдання; характер виконання індивідуального завдання (за типовим або самостійно складеним алгоритмом, в типовій, в ускладненій або нестандартній ситуації); виконання якісних і кількісних показників (норми виробітку, норми часу тощо) виконання роботи; уміння організувати робоче місце.

– предмет діяльності: обсяг і правильність виконання індивідуального завдання; уміння дотримуватися нормативів витрат матеріалів та інших ресурсів в процесі виконання роботи; уміння застосовувати методи самоконтролю за якістю роботи.

– технологічний процес: уміння користуватися різними видами технічної та конструкторсько-технологічної документації та розробляти її види; рівень володіння технологічними операціями, що необхідні для виконання даної роботи. дотримання вимог технологічного процесу

– суб'єкт професійної діяльності: уміння застосовувати прийоми самоконтролю виробничих дій; характер помилок та здатність їх виправляти; рівень опанування професійної культури і здатності до продуктивної і творчої співпраці у колективі; рівень дотримання правил безпеки праці.

Природа кожної властивості позначається номіналами якості, що утворює систему інтенсивних властивостей. Згідно теорії кваліметрії, інтенсивні показники можна задавати в таких формах:

– відношення мір (відношення частини до цілого; співвідношення частин, пропорція);

– за допомогою ординальних чисел (кваліфікація робітника за розрядами I - II- III - IV);

– за допомогою порівняння якісних прикметників (найсильніша, сильніша, сильна, середні, слабка, слабша інтенсивність);

– за допомогою спеціальних найменувань (за типовим алгоритмом, за самостійно складеним алгоритмом).

Для оцінки професійної діяльності можна обрати одну з цих форм. Наприклад: відношення мір застосовувати для розрахунків продуктивності праці (відношення кількості виробів до часу виготовлення); за допомогою ординарних чисел оцінювати якість продукції (III, II, I сорту); за допомогою порівняння якісних прикметників визначити рівень майстерності (найвищий, високий, середній, низький, найнижчий ступінь) тощо. У педагогіці найчастіше використовуються порівняння якісних прикметників.

Тому для оцінки інтенсивних властивостей вживаються якісні порівняння, наприклад: виконано неправильно, частково неправильно, частково правильно, правильно; результат незадовільний, задовільний, хороший, відмінний тощо.

Висновки. Цільовий, організаційний, особистісний, змістовий компоненти контролю впливають на форми й методи оцінювання результатів практики. Оцінювання практики

здійснюється за рівнем теоретичної готовності до виконання завдань практики, професійної сформованості студента, виконання професійних функцій за програмою практики, виконання індивідуальних завдань, відповідності звітної документації вимогам програми. Для оцінювання якісних результатів практики використовується метод кваліметрії.

Література:

1. Пальчук М. І. Педагогічні умови організації виробничої практики учнів вищого професійного училища кулінарного профілю [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Марина Іванівна Пальчук – К., 2005. – 204 с.
2. Попова Т.І. Виробнича практика у професійно-технічних училищах швейного профілю: історико-педагогічний аспект [Текст]: Монографія /Т.І.Попова. – Харків: Українська інж.-пед. академія, 2006. – 181 с.
3. Слюта А. М., Лукаш О. В. Методичні проблеми формування системної діяльності студентів-екологів у процесі виробничої практики [Текст] / А. М. Слюта, О. В. Лукаш // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя: серія Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 2 – С.101-104.
4. Тархан Л.З. Производственная практика будущих инженеров- педагогов: опыт, задачи, проблемы [Текст] / Л.З. Тархан, Л.Ю. Усеинова // Сучасні інформаційні технології та інновації методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2007. – Вип. 15. – С. 448-453.
5. Хмілярчук Н. С. Педагогічні умови організації навчальної практики майбутніх менеджерів туризму [Текст]: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Семенівна Хмілярчук. — Вінниця, 2007. — 270 с.
6. Якимович Т. Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки : навчально-методичний посібник [Текст] / Т. Д. Якимович. — К. : Педагогічна думка, 2013. — 136 с.